

İSTİKLÂL

Baş muharriri: M. E. Resul-zade

„L'indépendance“

Organe
de défense nationale
d'Azerbaïdjan

Milletlere istiklâl!

Yeni vahşetler karşısında

Cihan matbuatı gene bolşevik vahşetine makedes oluyor; ekin ve biçim mevsiminin yaklaşması münasebetle Sovyet rejiminin zavallı esir köylüler üzerindeki matutabatından doğan hareket kanlı sahneler arz ediyor.

Rusyanın her tarafından gelen haberler, köylülerin yerlerinden kalkarak hayatlarını kazanmak ve başlarındaki firavnları amirlerin cebir ve zulmünden kurtulmak için dahili Rusya'da şehirler, hudut boylarında ise komşu memleketlere kaçıyorlar.

„Amele ve köylü cennetinden“ baş götürüp kaçan bu zavallılar hudut muhafızlarının yaygın ateşleri teşyi ediyor.

Bu yüzden Romanya hududunda hüsule gelen kanlı facia Milletler Cemiyeti mahalline kadar aks etti ve bütün cihan matbuatı tarafından pek büyük bir hayecan ve nefretle karşılandı. Romanya başvekilî Yorga bu münasebetle mebusanda ateşli bir nutuk söyledi. Bolşevik mezalimine karşı şiddetli bir lisan kullanan baş vekil „Avrupada olan bir devletin Avrupalıların en basit mukatazıyatına olsun riayet etmesi lazımdır“ dedi.

Fakat ne gezer! Litvinof Genevred'e insanıyet ve sülh namına öte dursun. Fakat bolşevik hükümeti kendi içinde. O tarihte misli yüz vahşetler ıcrasından geri kalıyor.

Bolşevizm demek — vahşettir O hiç bir zaman vahşetsiz duramaz ve durmazdır.

Bu defa Romanya hududunda ve kısmen romen köylülerini üzerine ıcran olundugundan bu vahşet Bükreşteki alakadara mahallî tarafından bütün cihana aks ettirildi.

Beymelî hukuku beşer, Milletler Cemiyeti muhipleri ve bizzat Milletler Cemiyeti gibi müesseseler me's'le ile alakadardır. Cihan hareketi geldi. O derecede ki bütün bolşevikler bile buna ehemmiyet verer oldular. Beymelî bir tahlik komisyonuna muvafakat edecekleri haberi çıktı.

Halbuki Romanya hududunda cereyan eden bu hadise Kafkasyada, alehhusus İran ile Azerbaycan hududunda itiyat halini almış şeydir.

Geçen defa kanlı maceralar ve dehşetli felaketler arzeden hudut hadiseleri belaher hutülile gene tekrar edilmekte, İrandan alınan malumat Romanya hududundaki hadiseleri andırınr faciaların vukununu bildirmektedir. Yüzlere baliğ bulunan Azerbaycanlı köylüler muhafızları basarak zorla hududu geçiyor, her türlü ölüm tehlikesini göze alarak „bolşevik cennetinden“ kaçıyor, „burjuva cehennemine“ penah getiriyorlar.

Maverayı Kafkas Sovyet cumhuriyetleri ihtifadının on yıllığını tesit münasebetle bolşevik matbuatı kızıl rejimin Kafkasyaya temin ettiği „sülh ve bereket“i tarif ede dil bogaza koymuyorlar. Ne güzel sülh ve bereket ki zavallı köylü bu nimetten istifade edeceğine ya daga çıkmağı ve yahut ölüm tehlikesini göze alarak terki vatan etmeği tercih ediyor.

Romanyaya kaçan Maldovyalı köylü hudutteki bolşevik cehennemini kurşundan bir türlü halas olup geniş dünyaya çıktıkları sonra hiç olmazsa kendini himaye eden bir muhit ve dolayısıyla bütün cihan efkârı unu-

Azerbaycan'da vaz'iyet

Tevkifler ve sürgünler devam ediyor

Reşt (İran) muhabiri mahsusumuzun verdiği malumata göre son zamanlarda Bakü'de Azerbaycan münevverleri arasında küliyetli tevkifler ıcra edilmiştir. Bunlardan muallim ve mütefekkîr gençlerden ibaret on beş kişi on sene müddetle sürgüne mahkûm edilmiştir. Bu grup içinde bir kadın dahi vardır. 25 kişiden ibaret olan ikinci bir grup beşer sene sürgüne mahkûm edilmiştir. Muhabirimiz G. P. U. zindanlarında bulunmuş İranlı ile görüşmüştür. Onun anlatmasına göre malbete bulunan milliyetçiler çok kaba ve gayri insani muamele görmekteydiler. Mahkûm milliyetçilerin çoğu ağır ve gayri insani işgencelere tahammül edemiyerek hastalanmışlardır.

Bununla beraber herkeste ruh yüksekliği ve sarsılmaz bir azim ve iman hâkimdir. Milli hareket bütün gençliği istilâ etmiştir. İstilâ hükümeti, ne münevver zümre, ne halk, ne amele ve köylü arasında hiç bir taraftara malik değildir. Ruslar Türk komünistlerine bile imtihan emeldiklerinden bilumum me's'ul mevkilerden Türk komünistlerini almışlardır. Son zamanlarda Türk komünistlerinden de bir çok tevkif ve sürgün edilmiştir. Bunlar milliyetçilerle teşriki mesaide, Azeri köylüsünü himayede ve Moskva'nın hakimiyetine karşı gelmekle ithham olunuyorlar.

Arasta bolşevik vahşetleri

İran Azerbaycan ile Kafkasya Azerbaycan arasında hudut hattını teşkil eden Aras nehrî boyundaki Karadag vilayeti merkezi Eher'den son posta ile aldığımız malumata göre son zamanlarda memleketi terk ederek İrana iltica etmek isteyen köylülerin miktarı artmıştır. Arasında ihtiyar, kadın ve çocuklar dahi mevcut olan bu köylü kafitesi bilhassa İran'ın Erdebil ve Karadag vilayetlerine iltica ediyorlar.

Bolşevikler bu ardi-arası kesilmeyen köylü akınına mani olmak için hududun muhafız kuvvetlerini takviye etmiş ve beş kilometre genişliğinde hudut boyunca idareci urfiye haline getirmişlerdir.

Buna bakılmayarak Azerbaycan köylüleri muhafızları basarak Sovyet cehenneminden kaçmakta devam ediyorlar. Son zamanlarda Arasın iki sabitini birleştiren Hudaferin köprüsünde İran'a gemek iste-

yen üç-dört yüz köylü ile Sovyet hudut muhafızları arasında kanlı müsademeler vuku bulmuştur. Köylüler muhafızları barakasına geçmeğe muvaffak olmuşlarsa da arkadan gelen bolşeviklerin yardım kuvveti köylü kafitesini mitralyöz ateşine düştür. Neticede köylülerin ekserisi mahv olmuş, bir çokları Aras'ta boğulmuşlardır. Bolşevik vahşeti neticesinde katledilen köylüler arasında kadınlar ve çocuklar ekseriyet teşkil etmektedirler.

Arasın sovyetler tarafından İran'a gemek için her taraftan akıp gelen köylülerin mukadderatı hakkında çok dehşetli şayialar daveran etmektedir.

Hududu geçmeğe muvaffak olan cehennem kaçınları memleketin açık içerişinde çrpındığını, köylülerin başlarını alarak şehirler, harice, dağlara ve ormanlara kaçmakta olduklarını söylemektedirler.

Azerbaycan'da idamlar

„Zarya Vostoka“ gazetesi (3. 3. 1932) Azerbaycan'ın Lenkeran amele kooperatifi memurlarından Sadık oğlu, Bağır oğlu, Adakof, Kasım oğlu, Hasan oğlu ve bunlarla merbut Halil-zade kardeşleri, Habip-zade, Mehmet-zade ve diğerleri hakkında ağır ceza mahkemesinin seyyar heyeti tarafından verilmiş olan kararı dercetmektedir. Kolhozlarda çalışan köylülere mahsus manufaktur, şe-

ker, çay v. s. senayi mallarını vermemek, bu suretle sovyet hükümetinin otoritesini öldürmek ve iktisadî plânlarını akın burakmakla ithham edilen Lenkeran amele kooperatifi memurlarından Sadık oğlu, Bağır oğlu ve Avakov, sovyet ceza kanununun 69 nci maddesine göre kurşuna dizilmiştir. Kasım oğlu 5 yıl, Hasan oğlu 4 yıl, Halil-zade, Habip-zade, Mehmet-zade ve diğerleri ise mühtelif müddetle hapse mahkûm edilmişlerdir.

miyesine karşı hitap etmek imkânını buluyor. Halbuki zavallı bizimkiler bu teselliden mahrum. Ne Hudaferin köprüsüne gelen Avrupalı bir muharrir var ne de komşu memleket meclislerinde istizah yapan bir mebus!

Memleketten aldığımız haberler, her taraftan alınmakta olan malumatı teyit eder mahiyettedir. Sovyet hükümeti anlaşlıdına göre yeni beş senelik plânının tabiki namına tekrar köylüler üzerine yükleniyor.

Buna karşı, ister istemez köylü ya aktif ve ya passif bir mukavemete geçiyor. Aktifler daga, passiflerede hudut haricine kaçıyorlar. Başlanan hareketin şimdilik daha ibtidasındayız. Bütün alametler bu yazın da geçen yazlar gibi Azerbaycan'da ve bütün Kafkasya'da umumi bir cehennem havatı yaşanacağını göstermektedir.

Başa komşu islam memleketleri olmak üzere, bütün cihan efkârı umumiyesinin nazarı dikkatını bu vaka üzerine celp ediyoruz. Bilhassa Yakın Şark âlemi dursun; insanlara hürriyet, milletlere istiklâl ve refah getirmek davasında olan kızıl emperyalizmin hakikî çehresini görsün!

Firavnların, Nemrutların bile hay-

ret edecekleri gaddar bir rejim, orta zaman vahşetlerine rahmet okutturacak bir şiddet. Bu gibi merdut vasıtalara sosyalizm kurmak davasında olan kızıl rusluk, musallat olduğu milletleri mahv ediyor; şehirleri rus amelesi dolduruyor; müsterek ziraat müesseseleri tesis etmek suretile cehren amele haline koyduğu köylüleride yurtlarını terk etmek zaruretinde bırakıyor. İbret!

Tüyleş öpçertici bu vaz'iyet karşısında insan bila ihtiyar — tabekely! — diye duruyor!

Zulum mutad dereccy geçdimi, istidat idaresinin inkırazı yaklaştı demekdir.

Seneden seneye tekrar eden bu kanlı vahşetler Sovyet rejiminin sonunu andırınr alametlerdendir. Felaketde vatandaşlarımızın elemelerini telhiv için maateessüf vesaitimiz çok derecesindedir. Bununla beraber, imkânımız dahilinde olan bütün mesajı sarf etmek vazifemizdir. Mamafî en büyük himmet ve enerjimizi beklenen kıyamet gününde en müfit bir şekilde kullana bilmek için hazırlayalım! . . .

M. E. Resul-zade

İran'da Bolşevik faaliyeti

Tahrân muhabiri mahsusumuzdan aldığımız malumata göre İran gazeteleri Meşhet'te, Sarkis nam bir ermeniy mahsus silah ve cepnane dolu bir otomobil yakalandığını yazmaktadır.

Bu silah kaçakçılığının bolşevikler tarafından ıcra edildiğine ve İran'ın Şark eyaletlerinde Moskva'nın bir hadise ihdasına saydığına, muhabirimizin temasa geldiği muhalife şüphe edilmemektedir.

Takriben iki ay bundan evvel Tahrân'da mühim devleti memuriyetlerde bulunan iki yüz kişi tevkif edilmiştir. Bolşevik hesabına çalışmakla ithham olunan bunlar divanı harba verilmişlerdir. Maznunlardan suçları isbat olunanlar idam edileceklerdir. Umumiyetle bolşevikler son zamanlarda İran'da yeniden faaliyetlerini artırmışlardır.

En çok ehemmiyet verdikleri yerler Horasan vilayeti, Azerbaycan ve Kazvin — Hamadan — Kirmanşah şose yolu havzasıdır. Gilan'ın bir baza gibi istifade edildiğine de şüphe yoktur.

Şimalî Kafkasya'da

Kafkasya dağları istihbarat kaleminin Tahrân tarikiyle, elde ettiği malumata göre, Şimalî Kafkasya dağları cumhuriyetinin Osetiya kısmında, kolhozların arasında, bütün halkı da istilâ eden bir karşılık baş vermiştir. Karşılığın sebebi, ilk „balan ekini“ için lazım olan tohum fondunun kâfi miktarda olmaması ve ihtiyacın yüzde 60 nisbetini temin edecek bir halde bulunması sebebi kolhoz idarelerinin kat'î tedbirlerle müraacat edecek fondu toplamak istemeleri olmuştur. Kolhoz memurları merkezden aldıkları emir üzerine kolhozlara dahil bulunan köylülerin elverini birer-yeride araştırarak istemişlerse de her yerde silahlâ mukabele görmüş ve evlerden terdedilmişlerdir.

Komünist fırkası aynı araştırması kolhozlara dahil bulunmayan münerif ekini sahibi köylülerin evlerinde dahi ıcraya eylemek istemişlerde köylüler ellerinde silah olarak kapılarında durarak kimseyi evlerine burakmamışlardır. Bu yüzden Mehmetli ve Salugardan köylülerle bir çok atıllarda karşılığ katliheli bir şekil almıştır. Sovyet hükümeti şiddetli tedbir almaktan vaz geçmiştir.

Pamuk ekini ne halde?

Şubatın üçünde Azerbaycan komiseler heyeti ekilecek pamuk arzisinin miktarını tayin eylemiştir. Bu karardan anlaşlıdına göre Max. Kafkasya'da ekilecek pamuğun yüzde 80 nisbeti Azerbaycan hissesine isabet etmektedir. Azerbaycan sovyet hükümeti ve Max. Kafkasya federal hükümeti Martın 15 ne kadar pamukçu köylülerle kontrato imzalamayı emretmiştir. Bu kontrato mucubine köylü ekecek pamuğu hükümetin tesbit edeceği fiatla devlet müesseselerine teslim edeceklerini taahhüt edeceklerdir. „İzvestiya“ gazetesi (N. 68) bu hususta vaz'iyetin çok tehlikeli olduğuna işaret ederek diyor ki:

— Sovhozlar haric olmak üzere, plân-da gösterilen 211 bin hektardan ancak 127 000 hektar tesbit edilebilmiştir. Hususî ziraat sahibi olan münerif ekinci-lerini ne kadar yer ekecekleri daha belli değildir. Bir çok pamuk muntakaderine emkeğe tohum ve yemeğe buluyor. Hükümet müesseselerinin faaliyet-sizliğinden istifade eden sovyet aleyhdar unsurlar pamuk ekini programını akim kalmasına çalışmakta ve köylülerini pamuk ekmeğe davet etmektedirler.

Romanya-Rusya hududunda

Son günlerde dünya matbuatı Rusya-Romanya hududunda ceryan eden bölgevi vahşetlere doludur. Sovyet cehenneminden başını alıp kaçan binlerce köylü hudut hattını teşkil eden Dnestir nehrini geçerken Rusya hudut muhafızleri tarafından ateşe tutularak emansızca mahv ve Dnestir'de gark edilmiştir.

Bu münaşebette Romanya parlamentosunda istizah vaki olmuş. Romanya baş vekili (Yorga) parlamentoda Rusya'nın ırca ettiği bu vahşetler aleyhinde şiddetli beyannatta bulunduğ gibi Romanya hükümeti Milletler Cemiyeti nezdinde daha teşebbüs bulunmuştur. Romanya sosyalistleri bütün cihan sosyalistlerini bu vahşetlere karşı protestoya davet etmiştir.

Sabık Millî Ukrayna Cumhuriyeti hariciye nazırı M. Şulgan dahi Romanya tarafından vaki olan teşebbüslerin müdafaa edilmesini İngiltere mümessili Lord Dickinson'dan rica eylemiştir. İngiltere, Fransa ve Almanya gazeteleri hadise yerine muhabiri mahsus izam etmişler. „Journal“ muharriri Jeo London bu kanlı vahşetleri bizzat görmüş ve sağ kulanları yaptığı mulakatını kendi gazetesinde tafsilatle neşretmiştir.

Öldürülen zavallı muhacirlerin içerisinde kadın, ihtiyar ve çocuklarda mevcut olduğu kaydolunmaktadır. Bütün cihan efkârı umumiyesi bu hadiseler derin bir alaka göstermektedir.

İnhilâl ettiği, sovhozların bu yüzden et, yün v. s. programları yüzde 15—20 nisbetinden fazla tatbik edemediklerini kaydederek bu vaziyetten dolayı mes'ul add edilen, ziraat komiserliği maldarlık şubesi müdürü Kuliyef'in, Maveyafı Kafkasya maldarlık işleri müdürü Mehmedof ve Rudakof'un, hayvan sovhozları müdürlerinden Karanişvilî, Banşenek, Musa-yef, Muhtarof, Şirvan, Alagöz, Araz, Yaloni v. s. sovhöz müdürlerinin azledilerek mahkemeye verilmelerini yazmaktadır. Karar da hayvan sovhozlarının mevcut olduğu yerlerdeki komünist firma teşkilatları mes'ul kâtiplerinin azledilerek mesuliyete celbedilmesi, hayvan sovhozlarının ihlâlinde kurtarılmaya için bir kurul-tayı davet ve bütün komsomolları seferber hale getirilerek hayvan sovhozu bulunan nahiyelere sevki Azerbaycan sovyet hükümetine erolunmaktadır.

maarif komiserliğinde, bilhassa onun kadro şubesinde olduğunu ilave eylemiştir.

Bu resmî itirafın Azerbaycan'ın maarif cephesindeki elim vaziyeti izaha kâfi değildir? Böyle bir vaziyet içerisinde muallimler „medeniyet ve hars inkilâbını“ ne gibi bir „muvaffakiyetler“ idare edecekleri aşkardır.

Bu, aç, çıplak, sefil, zabita kuvvetile çalışmaya icbar edilen maarif ve pedagoji kadrosunun dimağ faaliyeti, fikri ve manevî faaliyeti, maddi ve hukukî vaziyeti nisbetinden artık olamıyacağına şüphe varmı? Böyle bir kadronun böyle ahlî bir nesil vücutte getireceği tabii değildir?

Sovyet hükümeti bütün faaliyetini iki esasa ırca eylemekte ve devlet bütçesinde güya bu esaslara göre tanzim etmektedir. Bu esaslardan biri „sosyalizm kuruluşu“, diğeri de „medenî inkilâp“tır. Şehirlerde senayileştirme, köylerde ise „kollektiviz“ şeklinde giden ve sovyet hükümetinin gayesini, hikmeti vücudunu ve faaliyetinin canını teşkil eden „sosyalizm kuruluşu“, münevver ve müteahhis kadrosuna derin bir ihtiyaç hissettirmektedir. Bu yeni müteahhis kadrosunun ademi mevcudiyeti sovyet hükümetinin bütün „sosyalizm“ plan ve programlarını hiçe indirmektedir.

Üç-dört sene evvel sovyet hükümeti yeni ve muazzem utopik „sosyalizm“ planlarını tatbik için lâzım olan kızıl müteahhis yetiştirmek maksadile bütün mekteplere „politiknik temayülü“ verdi. Yeni hayatı mühayyer plânlara, maarif işlerini de o plânlara göre yeniden tanzim ve teşkilte tabiidir.

„Medenî inkilâp“ bununla bitmiyecektir,

Alman matbuatında „İstiklâl“

Gazetemizin Berlin'de intişarı münaşebetile Almanya'da münteşir „Der Tag“ gazetesi, „Azerbaycan muhacirleri“, „Neue Preussische Kreuz-Zeitung“ gazetesi „İstiklâl“ ve „Berliner Tribune“ gazetesinde „Sovyet diplomasisinin karanlık ip-fikleri“ namı altında birer fikra neşretmişlerdir. Azerbaycan Millî neşriyatının tarihçesini yaparak karilerini Azerbaycan istiklâl davasıne adına eden mezkûr gazeteler „İstiklâl“e candan muvaffakiyetler temennisinde bulunmuşlardır.

Ernst Kiesewetter „Berliner Tribune“ gazetesinde intişar eden yazısında bolşevikler tarafından sözde „müstakil“ ilan edilen Azerbaycan nasıl istisam edilerek Moskva'nın tazyikli altında bulunduğunu ve bu tazyik neticesinde Sovyet hükümetinin yerli ahali tarafından baş gösteren isyan ve mukavemetlere maruz kaldığını kaydederek diyor ki: „Azerbaycan, Gürcistan, Kırm, Ukrayna ve Edil-Ural'da çıkan ve Moskva tarafından hala tenkil edilemeyen ve isyanlar, küçük yaşlı Sovyet tarihini en karanlık ve perişan sahifelerine teşkil eder. Bir taraftan bu cumhuriyetlerde meskün milletler, mütemadiyen Krem celloatlarının nazarı dikkatini celp ederken, diğer taraftanda bu memleketlerden Avrupa'ya iltica etmiş olan müteahhislerin Moskva hakimiyetinden halâsi uğrunda şiddetli surette mücadele yürütüyorlar. Bu hususta bilhassa Azerler, Gürcüler ve Ukraynalılarn faaliyetini kaydetmek lâzımdır.“

Ernst Kiesewetter Azerbaycan dahilinde devam eden milli mücadele ve isyanların Sovyet senayi planına müthiş darbeler indirdiğini kaydettikten sonra haricteki milli neşriyat mes'ulesine temas ederek diyor ki:

„Azerbaycan milli neşriyatı Türkiye'de kapatıldıktan sonra, Azerbaycan istiklâl davasının mücahitleri organlarını Almanya'ya naklederek bir müddetdenberi Berlin'de „İstiklâl“ namında milli mefkûrenin münevveri efkârı bulunan bir gazete neşrediyorlar. Azerbaycan Şurayı Millisi reisi M. E. Resul-zade'nin idaresi altında neşrolunan bu gazetye muhacerrete yaşayan sahibi muftuz azeri sıvası simalarından bir çoğu iştirak etmektedir.“

beş-yıllık planın sonuna doğru bütün ehali okuyup yazmak öğrenmiş olacak, „sevadsızlık likvide“ edilmiş olacaktır.

Fakat bu tesavvurlar asıl Rusya için idi. Yeni senayi hayatı orada tesis olunuyordu. Rusya Avrupa ve Amerika'yı geride burakacaktı. Yani, mücadele ve muharebeye hazırlandığı memleketlerden asılı olmamağa çalışırken Rusya'ya yeni senayi hayatının merkezi addetmekte idi. Azerbaycan, aluelum Kafkasya ve Türkistan gibi müstemlikler Rusya'da vücude getirilen senayinin ham malını, mahrukatını, erzakını vermekle iktifa edecekti. Azerbaycan mümkün kadar çok petrol verecek, buğdaydan yaz geçecek yalnız pamuk ekecek, yün, balık, hayvan v. s. ziraî istihsalını yükseltecekti. Azerbaycan'daki kollektivizinin bile bu pamuk istihsalını artırmağa matuf olduğu açık itiraf olunmaktadır.

Bütün bu işleri Moskva Azerbaycan'da Türk münevver ve müteahhislerinin elile göremezdi. Çünkü komünist Türklere Azerbaycan ham mal deposu halindedir halâs etmekten, ham mala, mahrukat, erzaka ve müsait coğrafi vaziyete malik olan Azerbaycan'da müstakil bir senayi hayatı vücude getirmek lâzımunda açık bahsediyorlar. Ona göre Azerbaycan'da yerli müteahhisler istisamesine müsaade eylemek, Rusya'nın işti-mam programına mani olacak bir kuvvet hazırlamak demek olduğu için Moskva bu hususta „ihtiyatlar“ hareket etmek yolunun ıhtizâm eyledi.

O Ruhullah Ahundofların elile Azerbaycan'ın eski millî muallim ve münevver kadrosunun temamille imha eyledi. Onların yerlerine, Azerbaycan'ın medenî ve

Azerbaycana kimler hâkim?

Azerbaycan komünist fırkası hep ruslar elindedir. — En mes'ul mevkileri ruslar işgal ediyorlar. — Azerbaycan diktatoru Polonski; muavini İvanof. — Genç komünistler teşkilatının riyasetine de ikinci bir İvanof tayin edilmiştir.

Azerbaycana kimlerin hakim olduğunu araştırmaya lüzum varmıdır? Zahirin mevcut olan ve Mecit Efendi-zade gibi bir Azeri bolşevikinin riyaset ettiği Azerbaycan merkezi icarisiyle Dadaş Bünyazadenin riyaset eylediği bir Azerbaycan komiserler şurası vardır.

Ve Dunlar güya Azerbaycan halkını temsil ediyorlar. Gerçi bu hükümetin müessesat ve idarelerinde rusların yüzde 90—97 teşkil ettikleri ve bu nisbetin gündün güne rusların lehine olarak değiştiği hakkında Bakû gazetelerinde („Bak. Raboçi“ 22. 6. 1931 N. 142) muvassal istatistik vardır. Ve yine gerçi bu hükümetin hariciye, harbiye, maliye, ticaret, senayi, nakliyat, posta ve telgraf, adliye, ziraat, hatta dahiliye namında vekaletleri mevcut olmıyup, bu işleri idare eylemek için Moskva'dan merkezi sovyet komiserlerinin birer „mümissilleri“ sureti mahsusada Bakû'ye izam edilmiştir.

Fakat ne olursa olsun yine, „ırca kuvvetinin“ başında Mecit Efendi-zade ile Dadaş Bünyaz-zade durmaktadır. „Proleter devletin“ ırca kuvvetinin tabii olduğu yüksek makam ise komünist fırkasından ibaret olduğu malumdur. Bu komünist fırkası „proleter sınıfı“ namında diktatorluk ırca eder. O, teşriî, ırcaî ve kazai kuvvetler de . . .

Gerçek ırca komitesine, gerekse komiserler heyetine namzetleri, direktif ve emirleri o verir. Merkezi ırca komitesi, sovyetler kurultayı, komiserler heyeti birer oyunculardan başka bir şey değildir. Komünist fırkası her şeydir. O tam manasile, hâkimî mutlaklar.

Bir herkese belli bir hakıktır. Binaenaleyh üzerinde uzun uzadıya durmaya ıhtiyacı yoktur.

İşte, Azerbaycan'ın mukadderatına hakim olan bu hakiki hakımı mutlak kuvvetin başında kim duruyor? Bu kuvvet kimlerden ibarettir? Bakû'de İkinci Kânun 1932 zarfında devam eden 20'nci Bakû komünist kongresile onbirinci Azer-

baycan kongresinin heyeti bu hususta bize kat'î bir fikir edinmek imkânını bahşetmektedir.

Azerbaycan komünist fırkasının merkezi komitesile Bakû teşkilatının riyasetine Polonski, muavinliğine İvanof tayin edilmişlerdir. Teşkilat ve harici işler şubesi müdürlüğüne İvanof, medenî işler şubesi müdürlüğüne — Voronof, propaganda şubesi müdürlüğüne Osipof „intihap“ edilmiştir.

Azerbaycan genç komünistler teşkilatı başına S. İvanof, neşriyat işlerine — Pozner gelmiştir. Azerbaycan komünist fırkasının Bakû merkezine intihap olunan 15 azadan 9 ı rusdur. 7 namzet arasında türk yalnız bir kişidir.

Teftiş heyetinde 8 azadan beşi rusdur. Kontrol heyetinde 87 azadan 30 kişi bile türk değildir.

Bakû'den onbirinci kurultaya gönderilen 305 delegede arasında türk % 30 dur. Onbirinci kongrenin riyaset heyetine seçilmiş olan 66 adamin tam yarısı rusdur. Tahrir heyetinde 12 kişiden ancak üçü türktür.

Polonski'nin raporuna göre (18. 1. 32) Azerbaycan komünist fırkasında 1932 senenin başında 68152 aza vardır ki bunun 40347 si Bakû teşkilatındadır. 1930 senesinde kırkaya yeniden girilen yüzde 26, 1931 de ise ancak yüzde 27 si türk olmuştur. Azerbaycan kom. fırkasının kimler hesabına arttığını öğrenmek için onuda kaydedelim ki 1931 senesinde yüzde 27 nisbeti türk olan yeni komünistler 12000 kişiden ibaret olmuştur.

Azerbaycan komünist fırkasının teşkilatlarında, mes'ul mevkilerinde, şube ve kitabetlerinde ve idare âzâliklarında türklere 1930 senesinde yüzde 25, 1931 senesinde ise yüzde 27 nisbetine gelmişlerdir. Binaenaleyh % 75 nisbetinde gayri türklere vardır ki, yüzde 25 nisbetinde, yani Türklere nisbeti kadar olan emirleri çıkıktan sonra ruslara orta hesapla en azı yüzde 50 kalmaktadır.

(Mabadi 4ci sahifede)

nasil olur da aynı hükümetin meselâ maarif, maliye, iktisat, işe ve diğer komiserlikleri tarafından tatbik edilmez? . . .

Bu kararların tatbikına Azerbaycan'ın mali imkânsızlığı mani olduğunu ıleri sürmek güllünce olamaz? Bu varîr olsa bile yine kimin aleyhinde olurdu? Ve bu cihat dahi Moskva'nın asıl maksadını yüzü çıkaracak bir sebep teşkil etmez mi?

Azerbaycan bolşevikleri, yalancı pehli-vanlar gibi, 12 seneden beri „darbelle“ bir surette tatbik ettiklerini iddea edip durdukları „Medenî inkilâp“ medeni bir „inhilâ“la neticelendi. Hatta yüzde 30 ile yüzde 32 arasında göstdedikleri okur yazarların miktarı bile şüpheinden ve şekten âri olarak alınsa, yine bir mâna ifade etmez.

Çünkü Sovyet devrinde riyaset münevverlerin darulünunusu ziyaziyat bil-mez, coğrafiyadan bilhaber, tarih ve edebiyat anlamazsa, „darbelle kurslardan“ bir hafta, bir ayda diploma almış olanların halini tesavvurda müşkülât çekilir mi? Azerbaycan'ın sovyet devrindeki maarifinde milli ve vatani bir gaye ve maksadın mevcut olmasından doğan „millî maarif programsızlığı“, Azerbaycan komünistlerinin, Azerbaycan'ın asil millî menfaatlarıyla Moskva'nın hakiki maksadını birbirinden ayırmak imkânından mahrum etmiştir.

Diğeri taraftan medeniyete, harsa, ırfana, fikriyate ve terbiyeye ait mes'ulelerde „geka“ metodu ile hareket ettiklerinden, bolşevikler Azerbaycan eski münevver kadrosunu mahrum eylemiş ve bu siyasî neticesinde meydana gelen rehberisizlik yüzünden yeni neslin terbiyesi de sakat kalmıştır.

M. B. Mehmet-zade

İstanbul'da

Azeri geceleri

(İstanbul mektubu)

Şubat ayının 11 ve 18'inde İstanbul'da yaşayan Azerbaycanlılar iki milli gece yaşadılar.

Azeri-Türk Gençler birliği 11 şubatta İstanbul'un Ambasadör salonunda milli bir müsamer tertip etti. Şeker bayramının son günlerine tesadüf eden ve vatanında Azerilere vatan havası içerisinde bir gece yaşadıkları Azeri-Türk Gençler birliğinin bu müsameresi çok muvaffakiyetli geçti ve sabaha kadar devam eyledi. Azeri-Türk Gençler birliğinin ara sıra devam eden bu müsamerelerinden bahsederken iki esahı nokta kayda lüzum gördük:

Evvülâ: Milli bir Azerbaycan gecesinde mevcut olan Milli Azerbaycan Musiki heyetinin iştirak etmemesi, saniyen: Azeri-Türk Gençler birliğinden başka İstanbul'da icrai faaliyet eden Azerbaycan Talebe birliğinin müsamerede bulunmamasıdır.

Azeri-Türk Gençler birliği, Milli birlik namına bütün müteşebbüs gençliği birleştirmeli, mücerret bir vaziyetten çıkarak Talebe birliğine, hiç olmazsa böyle Milli işlerde teşriki mesai ederek muhaciret bulunan bütün milli kuvvetleri birleştirmeye vasita olmaya sayetmelidir.

Her iki birliğin heyvetleri çok zaifdir. Gerek talebeden, gerekse sair münevver gençlerden en kuvvetlileri ise bu birlikler haricindedir. Eşittigimiz göre Azerbaycanlı talebe birliği de şeker bayramında muvaffak olmadığı müsameresini 22 Mart'a talik etmiştir.

Kuvvetlerin parçalanması kuvvetsizliğe alamettir. Kuvvet ise onuzda mahdud olan kuvvetleri birleştirmek, en kuvvetli unsurları kenarda bırakmak, hiç olmazsa milli-vatani teşebbüslerde teşriki mesaiyi temin etmek olur.

Azeri-Türk Gençler birliğinin gecesinden bir hafta sonra, 18 Şubatta Bey oğlunun Melen-Ruj salonunda, Milli Azerbaycan Musikisinin tanıtım yolunda çok değerli hizmetler gören tarist Huseyin Kasim beyle hanedem Mehmet Farzallı beylerin idare ettikleri „Azerbaycan Musiki heyeti“ Hacıbeyli Üzeyir Beyin ölmez eseri olan „Arşin Mal Alan“ operetini temsil etti.

Baş Asker rolunu heyetin kuvvetli azalarından Mehmet Huseyin Bey muvaffakiyetle ifa etti. Gülçehre rolunda, Bakü'nün zengin bir ailesine mensup, muhacirette ise hayatını, milli havalarımızı teganni etmek ve milli rakislarımızı oynama kazanarak Kuli-zade Sara hamam her bir umidini fevkinde bir muvaffakiyet gösterdi.

Veli rolunda Sadık bey çok orijinal bir tip yaratmağa muvaffak oldu. İstanbul'da Darulbedayi temsillerinde, „Akin“ ve „Yalova türkiyesi“ gibi eserlerde dahi iştirak eden bu genç artistimize daha çok muvaffakiyetler imenenni ederiz.

Süleyman rolunda M. İbrahim, Sultan bey rolunda Hasan Rıza bey eyi idiler.

Asya rolunu Lüsü, Hala rolunu Karaçak hammları ifa ediyorlardı. Her ikisi yerli olduklarından eserin umumî ahengine bir başkalk ilave etmekle beraber rollarını yarata biliyorlardı. Azerbaycan Musiki heyetinin genç artisti Asya hanım Telli rolunu ifa ediyordu. Milli Azerbaycan rakislarının canlı timsali olan bu mahcup kızcağız, çok tabii hareketleri ile „atunacak bir Telli“ yarıyorduyu ve çok da muvaffak oluyordu. Musiki cehetini Huseyin idare etmekte idi.

Eşittigimize göre yakında bu heyet Üzeyir beyin „O olmasın Bu olsun“ operetini temsil edecekler. Heyete bu hayırlı teşebbüslerinden candan muvaffakiyetler dilemekle beraber şunu arz etmek dahi isteriz ki:

Gösterilen eserlerde mümkün kadar değişiklik arz olmalıdır, belki hiç olmamalıdır. „Arşin Mal Alan“da Lüsü hanımın fazla şarji ve muhitimize yabancı olan rakisi eserin orijinalitesini bozuyordu.

Sonra aktörlerin seçilmesinde hepsinin Azeri olmasına dikkat etmek lazımdır.

İstiklalçılar cephesinde

Türkistan milli birliği

Türkistan istiklal davasının müreveli „Yaş Türkistan“ mecmuası, Mart nushasının baş makalesinde Milli Türkistan birliği mes'clesini mevzu bahis etmektedir. „Encumeni saadeti Buhara ve Türkistan“ cemiyetinin teşekkülü münasebetiyle yazılan bu makale, tarihi, coğrafi, milli ve iktisadi nokta nazardan bir olan Türkistan'ın muhtelif aksamları arasında ayri-gayrılığı muzur ve tehlikeli bulmakta ve demektir ki:

— Her bir mücadelede muvaffakiyetli çıkmanın birinci şartı muayyen müşbet bir program üzerinde birleşebilmektir. Türkistan'ın Rusya tarafından alındığı zamanlar biz birleşip müteşekkül bir hale geleceğiz. Hatta 1917 senesi inkılabının başında ve sonraki isyan hareketlerinde en zaf ve yaralı noktamız milli kuvvetlerimizi hakiki mânada birleştire bilmişizdir.

İmperyalist Rusya'nın bir avuç askeri Türkistan gibi kocaman bir ölkeyi yalnız bizde birlik olmaması sayesinde zabte bildi. Hokand, Buhara, Hiva ve Türkmenistan hanları, Kara-Tekin ve Şehrisebz beyleri, her biri kendi başına hareket ediyor, kendi başına, kendi memleketinin kapısını enebî düşmandan müdafaa ediyordu.

O zaman babalarımızda Türkistanlılık duygusu yok idi.

Hokand, Buhara, Hiva ve sairinin Rusya'ya karşı müferit nifretleri Türkistanı ruslardan müdafaa için kâfi gelmedi. Yukarıki kuvvetler birleşip, Hokand, Buhara, Hiva, Kara-Tekin, Şehrisebz, Türkmen, Kazak ve Kirgiz gibi kabilelerin kabileçilikleri avazında vahit Türkistan vatanperverliği hüküm sürseydi, Türkistan kendi istiklalini muhafaza edecek ve bizde enebî esaretini görmeyecektik . . .

Rusya'nın, Türkistan'da hakimiyetini bu kabileçilik üzerinde kurduğunu, Türkistanı kendi elinde tutmak için Buhara ve Hiva'yi kendi vassal halinde sakladığını, ve bundan Türkistan milli birliğine Türkistan milli istiklalini gördüğü za-

rarları kaydettikten sonra mecmua ilave ediyor ki:

Geçmişimizin ve hazırda devam eden milli faciamızın ibret dersleri bizden tam bir milli birlik talep etmektedir . . .

— . . . Her Türkistan vatanperveri, hazırki milli mücadelenin ciddiyetini anlayayan her Türkistanlı „Türkistan ve Buhara“, „Türkistan ve Hiva“, „Türkistan ve Kazakistan“ v. s. deyin ayırık koymadan, her kime, her yerde ve her zaman Türkistan'ın ayrı kısımlarının her cihetten bölünmez bir vahdet teşkil ettiğini telkin etmelidir . . .

— . . . Hulâsa: „Türkistan ve Buhara“, „Türkistan ve falan“ değil, yalnız bir „Türkistan“ var.

Türkistanlı kardeşlerimizin endişelerini temamilen anlıyoruz. Yalnız Türkistan'ın değil, Azerbaycan'ın, Edil-Ural, Kırım ve Şimali Kafkasya Türklerinin rus esaretine geçmesi orta sır fedailitesinin bir nişanesi olan hanlık ve kabileçilik sayesinde olmuştu. Rusya Azerbaycan hanları arasında mevcut olan ayrılık ve rekabetten istifade ederek 1803—1830 senelerinde bu müstakil Türk hanlıklarına hayatına kolaylık nihayet vere bildi. Türkistan da aynı şekilde esarete alınmış. Türkistan'da ve sair Türk ölkelerinde kabileçilik ve hanlık bakyesinin muhafazası rus hakimiyetini kolaylaştıran bir yoldur. Rus çarlığının usulu ile yine kabileçilik yolu ile, „parçala ve hükmet“ siyasetini tatbik eden kızı rusları milli birlik, milli Türkistan birliği, milli Azerbaycan birliği, milli Edil-Ural birliği, milli Şimali Kafkasya birliği yıkaçacaktır.

Azerbaycan'ın muhtelif hanlıklar halinde yaşamaması gayri tabii idi. Tarihte büyük imparatorluklar kurmuş olan Azeri Türkü her cihetten bir kil teşkil etmekte idi. O bu hakikatı anladığı gün müstakil bir Azerbaycan Cumhuriyeti meydana gelmiştir. Aynı vaziyette bulunan ve aynı tarihi yollardan geçmiş olan kardeş Türkistan vahit, müttehit ve yekpare bir devlet olmaya namzettir; tarihi, iktisadi, milli, coğrafi imkânları Türkistan'ın bu parlak istikbalını temin eden amillerdir.

Azerbaycan'da

Harflarda tadilat

Bakü gazetelerinde yeni harflarda bazı tadilat yapılması lehinde bir cereyan başlamıştır. Bu tadilat maalesef Anadolu harflerine yaklaşıma doğru değildir. Malum olduğu üzere ilk evvel Azerbaycan'da tatbika başlanan yeni latin harfleri, sonralar bazı farklarla soyvetler dahilinde bulunan diğer Türkler tarafından da kabul edilmiştir. Bilâhère bütün Türkler için birleştirilmiş harfler teşkil edildi ki, bu yeni şekle göre Azerbaycan'da bu güne kadar yazılan harfler arasında (K) ile (Q)in, (G) ile (Y)uşak (G)in, (U) ile (U)un yerlerini ve seslerini değiştirmek icap etmektedir. Yumuşak (G)in başka bir şekilde yazıldığı nazara almak lazımdır.

Bakü'nün nüfusu

„Bakinski Raboçi“ (10. 2. 1932) gazetesine göre 1931 senesi nihayetlerine doğru Bakü şehrinin nüfusu 650 000'e varmıştır.

Ehalinin yüzde (81) seksan bir nis-

Sahnede iki-üç şivenin çarpışması eserden beklenen neticeyi vermiyor. Bu vakta kadar Azerbaycan haricinde eserlerimiz temsil edilirken işanımız hususiyetine itina edilmekte, bununla da çok zaman eserin gayesine muhalif neticeler elde edilmekte idi. Azerbaycan Musiki heyeti orijinal temsiller vermekle bu vakta kadar yapılmış olan hataları tashih etmeli, Azerbaycan hakkında sağlam bir fikir yaratmağa çalışmalıdır.

Ak—K.

İstanbul, 21. 2. 1932.

Azerbaycana kimler hâkim?

(3ci sahifeden mahab)

İşte, 1932nci senede, yani istilânın 12nci yılı hitamairmek üzere bulunduğu günlerde Azerbaycan'ın mukadderatını idare eden Azerbaycan komünist fırkası bu halde bulunuyor. Yani, heyeti, azaları, idare edenleri, kumanda mevkinde bulunanları, milliyeti ve lisani itibarile baştan başa bir rus teşkilatıdır.

Azerbaycan komünist fırkası istilânın iptidasından başlayarak dört-beş seneye zarfında Moskva'dan tayin edilmiş Kirof nam bir rus tarafından idare edildi.

Kirof'tan sonra Azerbaycan komünist fırkasının riyasetine Leon Mirzoyan nam bir ermeni geldi.

Leon Mirzoyani, 1929 senesi yazından itibaren Gikalo nam bir rus avuz eyledi. Onun müddeti saltanatında, Kirof zamanında olduğu gibi, Azerbaycan kanlarına boyandı. Her tarafı kanlı köylü işyanları istilâ etmişti. Rus ceza müfrezeleri Azerbaycan'da daşı daşı üzerinde koymadı.

1931 senesi Ağustosunda Moskva Gikalo'nun azline karar verdi ve onun yerine şimdiki diktator Polonski'yi gönderdi.

Polonski Azerbaycan komünist fırkasının merkezi ve Bakü teşkilatlarının birincisi kâtib (reisi) ve Maveyari Kafkasya komünist teşkilatlarının merkezi ölke komitesini idare eden üç mes'ul kâtipen biridir.

Bu suretle Polonski, bir tek Azerbaycan'da değil, bütün Maveyari Kafkasya'da kızıl çarın naibi ve „çaneşini“ dir . . .

Kongre kararında bu vaziyetin, yani bütün işlerin Azerbaycan komünist fırkasında ruslar olmasının sebebi, izah ederek diyor ki, Azerbaycan komünistleri ideoloji, Marksizm ve Leninizm ideolojisi cihetce ve teşkilat nokta nazaran daha yetişmişlerdir.

Bununla kızıl rus imperyalistleri Azerbaycan'daki hakimiyetlerine mesru bir şekil vermek istemişlerdir. Halbuki Azerbaycan'da, Azeri Türklerinden bir „bolşevik devleti“ kuracak ve idare edecek bolşevik kadrosunun ademi mevcudiyeti orada milliyet ve istiklalçılık gibi kuvvetli bir hareketin hâkim bulunduğu delalet eder. Hakiki hakimiyet bu yegâne milliyetçi kuvvetindedir.

„İstiklâl“in teşekkürü

Gazetemizin çıkması münasebetile Türkiye'nin ve İran'ın muhtelif yerlerinde yaşayan Azerilerden hararetli tebrik mektupları almakta devam ediyoruz. O cümleden olmak üzere Edirne muallim mektebinde okuyan Azerbaycanlı talebeden, Sarı-Kamışta muallim M. Ali beyden, Vandan 20 Azeri muhacirlerinin imzalarile, Mehmet Kasım bey gibi maruf partizan reisleri tarafından, Esat, Nasir ve diğerlerinden, tran'ın Tahran, Reşt ve Enzeli (Pehlevi) şehirlerinde yaşamakta olan muhacirlerimizden sayısız tebrik mektupları alınmıştır. Tercimân bulunduğumuz milli istiklal davasını candan benimsemiş olan ve bize muvaffakiyetler dileyen aziz vatandaşlarımızı teşekkür eder, görmekte olduğumuz bu alaka ve mezaheretin ümit, iman ve emirjimiz bir kat daha takviye etmekte olduğunu kaydederiz.

Okuyucularımıza

„Odlu-Yurı“ mecmuasile „Bildiriş“ gazetesi okuyucularına „İstiklâl“ gazetesi gönderilmektedir. Türkiye'de yaşayan saygılı okuyucularımızdan her hangi sebeple „İstiklâl“ı almayanları veyahut yeniden abona olmak isteyenlerini lütfen İstanbul'da aşağıki adresce müracaatleri rica olunuyor:

İstanbul: Beyazit, Havuz karşısında A. Kâzım-zade'nin „Azerbaycan“ kirtişsiye mağazası.

Verantov. Redakteur: Herbert Wolf, Berlin. Sonnenruecker G. m. b. H. mathassa, Berlin